

ОСНИВАЧКА ПОВЕЉА БАЛШЕ III — МАНАСТИРУ ПРАСКВИЦИ

У Паштровићима, недалеко од Светог Стефана, уз поточић Прасквица налази се манастир св. Никола, или, како је познатији, манастир Прасквица. Сам назив Прасквица изводи се од ријечи прасква (бресква), јер, кажу, вода у овом поточићу има карактеристичан мирис, мирис брескве.

У которским судским књигама манастир се помиње 1458, кад је на суду био један члан и, у име игумана и братије, тражио да региструје уговор, писан у манастиру («*sui maioris calorieri et ceterorum calorierorum dicti monasterii S. Nicolai de Pastrouichiiis*» . . . ; «*in el monester de missch San Nicolo a Prauschuiza*» . . .).¹

Манастир Прасквицу је подигао 1413. године зетски господар Балша III. О томе постоји превод повеље из 1439. године, о чему ће даље бити ријечи. Од знања из тих дана остале су само зидине.

Према предању манастир Прасквица је основан још 1050. године, мада за то нема поузданих података. Постоји мишљење да је Прасквицу основао Стеван Штиљановић, али је оно погрешно, јер су подаци о манастиру старији од Стевана Штиљановића.²

Данашња црква св. Никола је из XVII вијека, што се јасно види из натписа, који гласи: „Съ врьши се сѣ-а КЛИ-а вѣ дни бѣговерне господе мнетьке трѣдомъ игѣмена Ва/си/л/на и

¹ В. Марковић, Православно монаштво и манастири у средњовековној Србији, С. Карловци, 1920, стр. 149/50. На истом мјесту В. Марковић наводи податак да се 1423. године овај манастир помиње као манастир Режевићи. К. Јиречек у Историји Срба (књ. IV, 180) каже да је овај манастир „доцније назван Режевић“, што је свакако погрешно јер су то два манастира.

² Историјски записи, V—VI, 1948, стр. 351—2.

все ѿ Х[рист]іе братіе съ помощію бжіе і..... въ л[ѣт]е
≠ зѣс." (7206 = 1698).

Позната су два документа, један од 22. априла 1783, а други од 30. августа 1798. године, која говоре о помоћи коју је руски двор давао манастиру Прасквици (П. Шеровић, Манастир Прасквица, 1935, стр. 12).

Манастир је био разрушен 1812. године од стране Француза, а истовремено је уништена цијела манастирска архива. Обновљен је тек 1847. године.³

Овом манастиру је припадала и црква св. Тројице у којој су паштровски монаси учили дјецу, а тек од 1857. године школа је пријешла у свјетовне руке. Претпоставља се да је Урош II управо овој цркви потврдио имања која је даровала његова мајка (1307), и да потиче из једанаестог вијека.

Постоји једна тобожња Милутинова исправа Прасквици и Градишту из 1310. године, за коју Иван Божић каже да је „очигледан фалсификат“ који су почетком XVII вијека саставили калуђери манастира Градишта. Игуман и прокуратори манастира доказивали су 1678. године његова права износећи повељу коју су некада добили »del signor Vuk Stefano[!] e della signora regina Elspa!« (Иван Божић и др., Паштровске исправе XVI—XVIII вијека, бр. 106).

„У овом случају фалсификатор није знао ни име ни титулу цара Стефана Душана, на кога је по свој прилици мислио.“⁴

Манастиру Прасквици је припадао дио имања манастира Ратац, близу Слича, који је овај манастир посједовао.

У XVII вијеку је овај манастир, заједно са манастиром Режсвићи, Градиште и Дуљсво био под јурисдикцијом цетињског епископа.⁵

У Прасквици је било и зборно мјесто паштровског суда, паштровске банке, а прасквичка парохија добија своје име по овом манастиру.⁶

Сачувана је и једна исправа из 1634. године, која се налази у овом манастиру, гдје се говори о сакупљању збора Паштровића са својим народом, у цркви свете Тројице, а друга, која

³ П. Шеровић, Манастир Прасквица, Котор, 1935, стр. 6.

⁴ В. Петковић, Преглед цркава кроз повесницу српског народа, Београд, 1950, стр. 260.

⁵ Иван Божић, Средњовјековни Паштровићи, Историјски часопис, IX—X, 1959, стр. 182.

⁶ Јован Радонић, Римска курија и јужнословенске земље од XVI до XIX века, Београд, 1950, стр. 21.

⁷ Саво Накићеновић, Бока, у Зборнику „Насеља српских земаља“, Београд, 1913, стр. 604—5.

говори о збору у цркви светог Николе, писана 1734, налази се у приватним рукама.⁸

Паптровски збор се састао у манастиру Прасквици и 1796. године. Бошко Стрика говори о неколико рукописа на пергаменту и хартији, из којих се сазнаје „за имена неких приложника и настојатеља манастира Прасквице“, не наводећи тачно податке који су то рукописи.⁹

Од грађевине из Балшина времена сачуван је сјеверни крак трансепта са фрескама.

Црква св. Тројице је очуванија. Фреске у њој су из 1680—81. године, а радио их је зограф Радул са својим учеником Димитријем. У њој се чува четворојеванђеље с минијатурама из XVI вијека.¹⁰

Испод једне од икона стоји запис:

„Изволениемъ бѣа и поспешениемъ сѣна и съвершениемъ ѣто
Ѧха, пописа се и почи... Ѧ бытіа въ до ≠ ЗРПН. Ѧ рождства
Хва ≠ ахп. грѣломъ и подвигомъ и платою иг[вме]на Иларе Имп....
Бога хына Ѧтчествомъ Ѧ Режсвиѣна и са положениемъ Ѧ Паптров-
вича.... писаше и кѣл.... негова... стори... Ѧцѣ общицѣ...
иа х.... кадѣ Ѧпа овбок... общицѣ... общениачихъ Андриа-
на изъ..... [Г]олѣбонча. Писа сѣѣа Никаѣ. Андриѣ“.¹¹

Исти овај запис је објавио и П. Шеровић, али он годину ≠зрпн, тумачи као 7185, мада је ово у ствари 7188. година. Осим тога постоје велике разлике између Шеровића и Миковића у читању овог записа.

Ако је судити на основу сачуваних података из XV вијека, посједи Прасквице су били врло скромни. Нешто више података о Прасквици налазимо тек од XVII вијека, у Паптровским исправама.¹²

За оснивање цркве св. Никола дпо својих посједа одвојила је у Прасквици паптровска властела и извјесна Јерослава са кћерима, о чему сазнајемо из Балшице повеље овом манастиру од 1413. године.

У повељама се често наводи, као мотив подизању или прилагању манастирима, да се дародавац сјетио „горкога часа смрти“, кад ће му ваљати изаћи пред свога „владнку“ и „судију“ Христа. За ту прилику он рачуна да ће молитве свеца, коме је

⁸ Јован Вукмановић, Паптровићи, Цетиње, 1960, стр. 439—440.

⁹ Бошко Стрика, Далматински манастири, Загреб, 1930, стр. 266.

¹⁰ П. Мијовић, Енциклопедија ликовних умјетности, IV, Зг, 1966, 16.

¹¹ Д. Миковић, Глас Црногорца, 39, Цетиње, 22. IX 1890.

¹² И. Божић, Б. Павићевић, И. Синдик, Паптровске исправе XVI—XVIII вијека, Цетиње, 1950.

манастир подигао или обдарио, умилостивити „страшнога судију“ да у својој пресуди буде благ. Тако и Балша III подиже 1413. године манастир Прасквицу св. Николи «*che li sia in aido de le sue anime in la corte celestial, quando sara el iuditio grande*».¹⁵

Повељу о оснивању манастира св. Никола у Прасквици из г. 1413. објавио је Константин Јиречек 1892. године у Споменику СКА, број XI, према пријепису из которске нотарске књиге за годину 1438/9, априла 27. Садржај ове повеље сазнајемо само на основу овог пријеписа пошто оригинал није сачуван. Доста опширан увод писан је латинским језиком, док је сам превод извршен на италијанском језику.

У уводу Стефан Калођурђевић каже да је дошао калуђер Пајсије из манастира Прасквице, те је у своје име и у име оца Данила, замолио господина кнеза Албона Сегреда у Котору, да допусти да се привилегија господина Балше региструје у општинском магистрату, у књигама, да се не би изгубила. Привилегија је преведена, а потврдио ју је својим именом и знаком Јоан де Луксија, которски општински биљежник.

Дипломатичка структура повеље је слична осталим повељама Балшића које је писао писар Деско.

На самом почетку је датирање: ANNI VIM VIIIIC, indici VIIa et del sole sexto et de la luna sexto.

Дакле, година је од стварања свијета, уз навођење индикције и крутова сунца и мјесеца. Очигледно да је овдје писар направио грешку јер индикција VII пада само у годину 1413/14, година 6900. је 1392, 6. круг сунца пада у 1425, а круг мјесеца у 1411. годину. Которски писари су рачунали године од рођења Христовог, по старом дубровачком формулару, када је година писана на почетку, а понекад индикта и недјељни дан, па Стефан Калођурђевић вјероватно није знао прочитати годину са оригинала, писану ћирилским словима (бројкама). „Стефан Калођурђевић, которски конциљер за писма српска, није знао читати бројеве ћирилске. При датовану узесмо за основу индикцију као једини поуздани податак“ — каже Константин Јиречек, у Споменцима српским (1892, стр. 67), када говори о датуму на овој повељи. Ниже у тексту стоји да је «*questa benedicta scriptura fo facta in Budua, dauanti zorni V de la nativita del nostro signor Ihesu Хри*». Дакле, привилегија је састављена 20. децембра.

Интитулација *gratioso signor Balsa, signor de Zenta* је повезана са девоционом формулом *fexe gratia* и додатком уз титулу *per la gratia de dio*.

У следећој нарацији се наводи да Балша са својим племеном Паштровићима чини милост и поклања земље за оснивање

¹⁵ Споменик СКА, XI, Београд, 1882, стр. 67.

и изградњу манастира, ради упокојења њихових душа у царству небеском на судњем часу. Управо ови пољаци су значајни за историју манастира Прасквице и због помињања тадашње властеле Паптровића.

У диспозицији се прецизирају прилози: пет парчади земље око Великог потока, Миришта, Прасквице, Жабљака и Јазина. Балша поставља свога калуђера и монаха Данила који ће пазити цркву до краја свога живота. Исти монах Данило са братијом је купио за манастир парче земље, као и монах Михаило који оставља своја добра после своје смрти манастиру св. Никола, монаху Данилу и осталим калуђерима.

Санкција се налази у оквиру диспозиције и утврђује исту. Састоји се из три дијела: 1) пријетње духовним казнама — нека стигне кастиг Бога, његове матере, дјеве Марије, Светог Јована, дванаест апостола и свих светих, свакога онога ко би се усудио да прекрши ову благословену повељу; 2) материјалне казне од 300 перпера за прекршиоца; 3) награде за оне који учине неко добро манастиру светог Николе, *che sia benedeto de tuti sancti sopranomanti*.¹⁴

Да би изгледала што убједљивије, санкција се овдје завршава апелацијом „амен“.

У зетским повељама доста ријетко је употребљавана пријетња материјалним казнама онима, који се огријеше о наређење у повељи. Ако долази она је редовно уз пријетњу духовним казнама. Иначе, пријетња материјалним казнама у рашким, прије свега црквеним повељама, врло често је у оквиру диспозиције.¹⁵ Управо овакав вид санкције, у оквиру диспозиције, под утицајем рашких повеља, налазимо и овдје, у овој Балшиној повељи.

Свједоци у овој повељи се помињу као присутни у сва три дијела диспозиције: *Presenti Zorci Iuraseuich, vaiuoda del signor Balsa, et el fiuolo de Zorci Iurasin, et ambasiador del signor vaiuoda Sandali Alexa Pastrouich, et de Cataro Lampro Pucanouich, di Pastrouichi Dabisino Alexich de Budua, prete Biladin et Medoe et Radac Crechshish, Maroe Ziuicouich, Stoian Radostich et tuti altri Buduani; у другом дијелу — Et de questo fo presente Vocasin Becich cum suo fiuol Lies, Todoro Iurgieuich, et Nicola Radosalich Pastrouich cum suo fiuol Alexa, Iuanis Martinouich cum suo fiuol Raicho, et de Budua fo presente Radac Cherchshich, Jurach Thurich cum suo Fiuol Nicola et Stoian Radostich cum suo fiuol Dabisiuo, Nicha Buchumiera cum so fiuol Ion, Stanac Bielinouich*

¹⁴ Исти, као 12, стр. 67.

¹⁵ Тако је у повељи цара Душана одређена глоба од 30 перпера; Споменик СКА, 3/30, Београд, 1929. У једној другој повељи Душановој усред диспозиције, одређена је казна од 100 перпера царству и 100 цркви; Гласник СУД, 24/246, Београд, 1868.

cum suo finol Ziuch; n y trehem — presenti Nicha Buchomiera, Stoian Radostich, Verle Bubicich, Dabisiuo Mastroieulich, Radinus Michalich, Bogoe Couac, Vochota maistor.¹⁶

Повељу је писао Балшин писар, canzelier Descha у Буди. И овдје се наводи, као и у повељама сусједних земаља, да је »scripse per comandamento del signor Balsa«.

Короборација — che sia manifesto a cadauna persona, се појављује два пута у тексту, што говори да је повеља показана именованим свједоцима.

Превод повеље у которској нотарској књизи се завршава, по нашем мишљењу, реченицом: »De questo benedete scripture io signor Balsa firmo et confirmo in eterno«, дакле потписом господара Балше, а да је додатак на повељи послуже потписа владара касније уписан, послуже 1437. године, када је Јерослава Алексић са кћерком приложила дио од своје баштине, пред свједоцима и својим зетом Хрвојем Новаковићем, манастиру свети Никола.¹⁷ Вјероватно да је било још додатака који су прецизирали имања дарована манастиру св. Никола, али се то не може видјети јер недостају два листа у поменутој књизи преписа.

П. Шеровић је објавио у Историјском часопису, бр. V, за 1954—55 (Београд, 1955), стр. 324—329, текст преписа ове повеље, наведеног оригинала, писан ћирилицом, који је сачуван у архиви Карла Бечића. Између овог текста и Калобурђевог превода у которској књизи постоје велике разлике. „Наводни оригинал с кога је у XVIII вијеку извршен препис вјероватно је представљао доцнију прералу повеље, јер се ту запажа настојање да се сви додаци укључе у основни текст и повежу заједничком санкцијом.“¹⁸

Ни превод, ни препис, међутим, не сугеришу увјерење да је оригинал повеље био јединствен докуменат, „већ да се ради о неколико даровница, које је 1439. године сакупио игуман Пајсије и однео у Котор да се преведу и упишу у которску књигу.“¹⁹

На територији Паштровића очувани су сви топоними који се помињу у повељи манастиру св. Никола: на територији села Челобрдо — Миришта, Жабљак, извор Прасквица, Велики поток, Јазбина; у селу Близикуће — Просино Брдо; у Доброничима — Спиле.

У повељи се међу свједоцима наводи велики број имена, што је од велике важности за упознавање етничке прошлости

¹⁶ Споменик СКА, 11/67, 68.

¹⁷ Иван Божић, Средњовековни Паштровићи, ИЧ, IX—X, 1959, стр. 156, нота 18.

¹⁸ Историја Црне Горе, II, Титоград, 1970, стр. 130, нота 11.

¹⁹ Павле Мијовић, Фреске у пещини Балше III у Прасквици, Старинар, САН, IX—X/1958/59, Београд, 1959, стр. 345.

овога краја. Већина имена је словенског поријекла. Међутим, остали су трагови и других народа: свједок Никола Букумира и син му Јон су арбанашког или влашког поријекла. Букумири су свакако били бројно становништво које је на многим мјестима у Црној Гори оставило трагове у мјесним именима.²⁰ Обилато сачувана паштровска грађа омогућава проучавање паштровских племена од краја XIV вијека наовамо.

Из овог документа се могу видјети и друштвени односи прве половине XV вијека у Паштровићима. Паштровска властела 1413. године, заједно са Балшом III, гради манастир Прасквицу. Властела је имала своју баштину: Јарослава предале манастиру св. Никола један комад земље од своје властите баштине (*terren proprio del suo patrimonio...*, Споменик, II, стр. 68). Термин „властелин“ задржао је међу Паштровићима посебан смисао. „У стол од правде, уз суђе и војводе, бирана су и два наесторица претставника племена; они су називани властела. Властелом су називана и сва она лица која би две стране у спору изабрала и овластила да отклоне њихове међусобне несугласице или да им процене вредност имања које би хтеле да продају“.²¹

Увод у повељу, који обухвата 17 редака у Споменику, XI, стр. 67, писан је латинским језиком, док је остали дио преведен на италијански језик.

Ако се изузме чиновничка навика и мода да неке ријечи пишу другачије него што се то чини у обичном свакодневном говору, латински текст у овом документу је доста коректно написан. Нпр. алтернација »и« и »у«: »Pastrouichi«, »presentavit« умјесто »presentavit«, »privilegium« умјесто »privilegium«, па затим алтернација »i« и »j«: »monasterij« умјесто »monasterii«, »privilegij« умјесто »privilegii«, итд. Аутор превода, очигледно, беспријекорно познаје језик.

Са италијанским текстом, међутим, аутор има пуно проблема. Пуно ствари он не умје транскрибовати на логичан начин. Нпр., он има муке да обиљежи италијанско »с« и »џ« (групе се, ci, ge, gi): »fex« умјесто »fese«, »zentilhomini« умјесто »gentiluo-mini«, па затим недоследност у употреби итал. гласа »с«: »pеса« и »реза«, »Prasquica« умјесто »Prasquiza«, па затим употреба неких врло архаичних израза којих нема ни у Дантеа, као »glie-sia« (шпан. »iglesia«) умјесто већ тада уобичајеног »chiesa«, па затим употреба група »ct«, »pt« које су већ тада биле ишчезле из италијанског, као »scriptura« умјесто »scrittura«, »dicto« умјесто »detto« итд.

²⁰ М. Шуфлан, О важности скадарског катастра из године 1416, Гласник Географског друштва, Београд, 1926, 125.

²¹ Иван Божић, Средњовековни Паштровићи, Историјски часопис, IX—X, 1959, 175.

Има израза који подсјећају на неке ријечи из шпанског језика, као нпр.: »ido alquini«, па завршеци глагола без крајњег »e«: »principar et fabricar«, »gliesia« умјесто »chiesa« и томе слично, али они нијесу шпанског него венецијанског поријекла, јер аутор се, очигледно, служио овим дијалектом, који се подо-ста разликовао од књижевног италијанског и онда и данас.²²

ПРЕВОД ПОВЕЉЕ

„У присуству племенитог и преузвишеног мужа, господина Албана Сегреда, под пресвијетлом управом Венеције, пречасног кнеза и капетана которског, уз присуство грабана града Котора, те уважених поротних судца, господина Драгоне де Лука, господина Матеа де Безантис, те господина Луке де Јако, уз присуство калуђера Пајсија, његовог пречасног оца господина Данила, калуђера, игумана манастира Светог Николе Паштровског, те уз [присуство] осталих калуђера поменутог манастира [поименично], усудбујемо се предочити префекту, преузвишеном господину кнезу и капетану и сцима једну привилегију учинелу реченом манастиру од стране господара Балше, садашњег господара Зете, у чијој се личној повељи садрже посједи и дарови реченом манастиру, уз молбу његовој преузвишености да нас удостоји својег допуштења да ову привилегију региструјемо у општинском магистрату, у општинским катастарским књигама на вјечна времена [тако већ никако], како не би ову привилегију изгубио, јер је божја воља да се иста [привилегија] у законитом посједу манастира нађе. Ову достојну и часну молбу преузвишени и племенити господин кнез и капетан и сци прихватише, налажући Стефану Калођурђевићу, словенскоме канжелијеру да исту привилегију са словенског на латински преведе, налажући мени, Иоану де Луксина, которском општинском билежнику [нотару] да исту привилегију коју је речени Стефан, канцлијер словенски превео, од ријечи до ријечи преписем и у званичној форми редигујем и потврдим мојим знаком и именом. А привилегија која се јавно објављује јесте ова:

Текуче 6900, индукције седме, при шестом кругу сунца и при шестом кругу мјесеца. Учини милост милостиви господар Балша, милошћу божјом господар Зете са својим племенитим Паштровићима мјесту Свети Никола у Паштровићима, на мјесту званом Праскавица, са Николом Ра[д]осављићем и његовим братом Радичем, са Вукашином Берићем и његовим братом Радаљем, са Десином Андријићем који су... поклонили поједине

²² Превод повеље на савремени српскохрватски језик извршио је магистар Милан Ристановић из Београда, који ми је као познавалац латинског и италијанског језика помогао да дамо неке језичке карактеристике текста Балшине повеље.

комаде зирата у власништво Светом Николи за оснивање и изградњу цркве Светог Николе, а за упокој њихових душа у царству небеском када судњи час дође. Први комад земље на коме је подигнута црква Светог Николе. А испред цркве комад зирата на коме се подиже виноград. А испод реченог винограда још један комад зирата који се граничи са водом званом Праскавица све до Великог потока. Трећи комад зирата испод Миришта. Четврти комад зирата испод Јазина. Пети комад зирата по имену Жабљак. У коју цркву речени господар Балша постави свога калуђера и монаха Данила који ће чувати цркву и црквена добра до краја свога живота, а послџе смрти реченог монаха Данила нека се стара онај који се у реченом манастиру буде затекао, а кога кумимо богом да речени манастир чува и да се о њему стара заједно са осталим калуђерима који се у њему буду налазили. А таква бијаше воља и заповјед господара Балше и његових великаша и његовог калуђера и монаха Данила. А ако се неко усуди да прекрши ову нашу благословену повелу, да батали, разори или учини какво зло реченом манастиру, или онима који се у њему буду налазили, нека га стигне кастиг од господара Бога и његове милостиве матере, часне дјевџице Марије, и Светог Јована Крститеља, и дванаест апостола и сабора светих отаца што се Никејци рекну, и свих светих. И сувише да буде присиљен платити казну градском вијећу тристо перпера. А ако дође когод [с намјером] да учини какво добро манастиру Светог Николе, нека га благослове сви свецџи горе поменути. Амин. А ова благословена повеља бијаше учињена у Будви на пет дана прије рођења господара нашег Исуса Христа. Присутни бијаху: Бурђе Бурашевић, војвода кнеза Балше и његов син Бурашин, и поклицар господина Сандаља по имену Алекса Паштровић, који се затекао код господара Балше, Которашин Ламбро Пучановић, Паштровић Дабижив Алексић из Будве, свештеници Бјесладин и Медоје и Радич Крешкић, Мароје Живковић, Стојан Радостић и сви остали Будвани. А извршилац овога бијаше пресвјетли војвода Бурђе Бурашевић. По наређењу господара Балше написао биљежник Деско.

А уза све то ја, господар Балша изражавам благодарност монаху Данилу да буде благословен и крепак, и да је знано свима и свакоме како је монах Данило са осталом калуђерском и монашком братијом купио у Радоње Митровића комад земље за четрдесет перпера вољом и милошћу господара Балше. А овоме бијаше присутан Вукашин Бечић са сином Љешом, Тодор Бурђевић, и Паштровић Никола Радосаљнић са сином својим Алексом, Иван Мартиновић са својим сином Рајком, од Будве бијаше присутан Радич Крешкић, Бураћ Турџић са сином Николом и Стојан Радостић са својим сином Дабиживом, Нико Букумира са својим сином Ионом, Станац Бјелиновић са својим сином Живком. А ови комади зирата налазе се, један у Пресину а други у Спалама. А поред тога, да је знано свима и сваком

како ја, калуђер и монах Михаило, остављам своју ћелију и виноград послје моје смрти манастиру господина Светог Николе монаху Данилу и осталим калуђерима гдје почива тијело моје. Овоме бијаху присутни Нико Букумира, Стојан Ралостић, Верле [?] Бубчић, Дабижив Мastroјевић, Радисус Михаиличи [или Микалић], Богоје Ковач [ковач], мајстор Вукота. Ову благословену повељу ја, господар Башина потписујем и потврђујем на вјечна времена.

И још нека је знано свима и сваком како дође Јерослава са својим кћерима у посјету манастиру Светог Николе и предаде поклон реченом манастиру Светог Николе један комад зирата од своје властите баштине, речени зират се зове Просија. Речени зират нека буде [прилог] у славу Светог Николе и његових калуђера, а од душа наших на вјечна времена. Овоме бијаше присутан Никола Пантровић са својим сином Алексом, Хрвоје Новаковић са својим сином Вукотом, Кањош са својим сином Радоњом, Остоја Станановић са својим . . .”

Снимак преписа повеље из которске нотарске књиге за год. 1438—1439, Которски архив, ИАК, СН VI, 709—711

The image shows a handwritten document in a medieval script, likely Cyrillic. The text is written in dark ink on aged paper. It consists of approximately 15 lines of dense, cursive handwriting. The script is highly stylized and difficult to decipher without specialized knowledge. The document appears to be a legal or religious text, possibly a charter or a record of a transaction, as suggested by the surrounding text. The handwriting is consistent throughout, with some variations in line length and spacing. There are some faint markings and what might be a signature or seal at the end of the text, though they are not clearly legible.

TEKST NA ITALIJANSKOM

«Anno 6900 (seimillanovecento), indicato, settima e del sole sesto e della una sesta. Fece grazzia il Signor Balscia, per la grazzia del Dio comendatore della Setta, con i suoi gentiluomini Pastrovici, luogo a San Nicolo dentro di Pastrovici, in luogo chiamato «Prasquiza», con Nicola(o) Radosaglich (Raosaglich) e con il suo fratello Radich, con Vukascin Berich e con il suo fratello Radagl (Radalj), con Desin Andrijich, i quali hanno..... consegnato alcuni pezzi di terreno al dono a Signor San Nicolo per fare ed iniziare la costruzione della chiesa di San Nicolo, che le siano in aido delle sue anime nella corte celestiale, quando sará il giudizio grande. Il primo pezzo del terreno sul quale é costruita detta chiesa di Signor San Nicolo. E davanti la chiesa un pezzo di terreno, sul quale sia fatta la vigna. E, al di sotto del la vigna, un altro pezzo di terreno, il qual confina fino all'acqua chiamata Prasquiza, e fino al Potochio grande. Il terzo pezzo di terreno sotto Mirista. Quarto pezzo di terreno sotto la Iasvina (ili Iasmina). Quinto pezzo di terreno chiamato Sabiach (možda «Zabiac» što podsjeća na Žabljak). Nella quale chiesa il detto Signor Balscia mette il suo calogero e monaco Daniele che debba custodire beni e la chiesa soprannominata sino alla vita del detta monaco, e doppo la morte del detto monaco Daniele, che sia quello e quale monaco che in detto monasterio sará, quale si prega a Dio a attendere e custodire detto monasterio con gli altri cologeri i quali si saranno trovati nel detto monasterio. E cosí volle e disse il Signor Balscia con i suoi gentiluomini e con il suo calogero e monaco Daniele. Che nessuno se osará a disfare questa nostra benedetta scrittura a rompere, deseminare e fare qualche cosa alla detta chiesa, ea quegli, i quali si troverano in essa, che sia escomunicato del Dio e dalla sua gloriosa madre vergine Maria e del San Giovanni Battista e dei dodici apostoli e del Santo concilo dei padri santi chiamati Nichei e di tutti altri santi. E di piú che debba pagar alla Signoria la pena di trecento perperi. E si alcuna persona venisse a far qualche bene al detto monasterio del San Nicolo, che sia benedetto di tutti santi soprannominati. Amen. E questa benedetta scrittura fu fatta in Budua davvanti cinque giorni della natalitá del nostro Signor Jesus Christo. In presenza di Giorgio Jurasevich, il conte del signor Balscia e il figliolo di Giorgio, Jurasin (ili Jurasin), e ambasciatore del signor conte Sandal (ili Sandagl) che si trovó in quella (occasione) presso del signor Balscia per il nome Alecsa Pastrovich, e di (citadino) di Cataro Lampro Pucianovich, di (citadino) di Pastrovici Dabisivo Alecsich, e di prete di Budua Biladin (Bieladin), a prete Medoie, e Radich Crechsich, Maroie Zivcovich, Stojan Radostich, e tutti altri buduani. E di questo fu csecutore il grazzioso conte Giorgio Jurasevich. Cancelliere Desco scrisse per il comandamento del signor Balscia.

Anchora io, signor Balscia fo grazzia a monaco Daniele che (egli) sia benedetto e fermo in eterno e che sia manifestato a ciascuna persona come compró il monaco Daniele e gli altri fratelli calogeri e monachi, Radogna Mitrovich il pezzo di terra con la volontà e grazzia del signor Balscia per quaranta sette perperi. Ed a questo fu presente Vukascin Bezich (Becich) con il suo figliolo Lies, Teodoro Iurgevich e Nikola Radosalich Pastrovich con il suo figliol Alecsa, Ivanis Martinovich con il suo figliolo Raico, e di Budua fu presente Radich Cherchsich, Jurach Thurich con il suo figlio Nicola e Stoian Radostich con il suo figlio Dabisivo, Nico Bucumiera con ili suo figlio Zivco. Il quale pezzo di terra, una sia a Persino, e l'altra a Spille. Ed anchora che sia noto a ciascuna persona che io, calogero e monaco Michele lascio la mia zellia e la mia vigna doppo la mia morte alla chiesa di San Nicolo e monaco Daniele con gli altri calogeri, — dove giacce il corpo mio. A questo furono presenti Nica Bocumiera, Stoian Radostic, Verle Bubcich, Dabisivo Mastroievich, Radinus Micalich, Bogoié Covach (covach), Vucota, maistor. Queste benedette scritture io, signor Balscia firmo e confermo in eterno.

Ed anchora che sia noto a ciascuna persona come venne Jaroslava con il suo figlio a visitar la chiesa di signor San Nicolo e portó dono alla detta chiesa di signor San Nicolo — un pezzo del terreno proprio, del patrimonio. Il nome del detto terreno é Prossia. Questo terreno che sia in laudo del signor San Nicolo e ai suoi calogeri in eterno dell'anima nostra. A questo fu presente Nicola(o) Pastrovich con il suo figlio Alecsa, Chervoie Novacovich con il suo figlio Vucota, Cagnos con il figlio Radogna, (H)ostola Stananovich con il suo . . . *

TEKST POVELJE PREMA IZDANJU K. JIREČEKA

(na latinskom i starotalijanskom jeziku)¹

Coram magnifico et generoso viro domino Albano Segredo, pro serenissimo dominio Veneciarum honorabili comite et capitano Catari et suis ac cuitatis Catari egregiis juratis iudicibus Ser Dragone de Luca, Ser Matheo de Besantis et Ser Luca de Jaco comparuit caloierus Pissio (биће Paisio), suo et reuerendi patris domini Danielis caloierj, rectoris monasterii Sancti Nicolai de Pastroulichijs ac aliorum caloierorum dicti monasterii (sc. nomine), et porexit ac presentauit prefato magnifico domino comiti et capitano et iudicibus unum priuilegium, factum dicto monasterio per condam dominum Balsam, olim dominum Gente, eius bulla bulatum, in quo continentur possessiones et dotes dicti monasterij, suplicans magnificentiis suis, ut dignentur ipsum priuilegium registrari facere per cancelarium comunis in catasticis comunitatis,

¹ K. Jirčeka, Spomenici srpski, Spomenik SKA, XI, Beograd, 1882, 67.

ut continuis temporalibus (sic, pro —ibus), si dictum privilegium amitteretur, quod deus advertat, reperiri possit ibidem, in fauorem iurium monasterii. Qua digna et honesta supplicatione recepta, prefatus magnificus dominus comes et capitaneus et iudices preceperunt Stephano Caloiurgij, cancellario sclauo, ut ipsum privilegium de sclauo in latinum transcriberet, deinde mihi Iohanni de Luxia, cancellario communis Catari, mandauerunt, ut ipsum privilegium transcriptum per dictum Stephanum, cancellarium sclauum, de verbo ad verbum transcriberem et in formam publicam redigerem cum meis signo et nomine consuetis. Cuius quidem privilegij tenor per omnia legitur et est talis:

Annj VIM VIIIIC, indict. VIIa et del sole sexto et de la luna sexto. Fexe gratia el gratioso signor Balsa, per la gratia de dio signor de Zenta, cum li suo zentilhomini Pastrouichi luogo a San Nicolo dentro li Pastrouichi in luogo chiamato Prasquiça, cum Nicolo Radosalich et cum suo fradelo Radiço, cum Vochasin Berich et cum suo fradelo Radal, cum Desin Andrijch, i qual hanno . . . . ido alcuni peçi de terreni a dar a misser San Nicolo per far principiar et fabricar la gliesia de San Nicolo, che li sia in aido de le sue anime in la corte celestial, quando sara el iuditio grandio. Prima peça de terra, sula qual e fabricata dicta gliesia de misser San Nicolo. Et dauanti la gliesia una peza de terren, sula qual sie facta la vigna. Et de soto la dicta vigna un altra peza di terren, la qual confina fin al aqua chiamata Prasquiça et in fina Pothocho grandio. Terça peça de terra soto Mirista. Quarta peça de terra soto la Iasuina. Quinta peça de terra, chiamata Sabiach. In la qual gliesia el dicto signor Balsa messe suo caloiero et monago Daniel, che debia conzar beni et la gliesia sopradicta fin ala vita del dicto monago Daniel, et poi la morte del dicto monago Daniel che sia quello, el qual caloiero in lo dicto monastero sera, qual piäsera a dio actender e conzar el dicto monastero cum li altri caloieri, li qual se trouara in lo dicto monastero. Et cusi vuol et dixè el signor Balsa cum il suo zentilhomini et cum suo caloiero e monago Daniel. Se nisuno se leuara a desfar questa nostra benedeta scriptura a romper et desiminar e tuor qualche cossa a la dicta gliesia ouer a quelli, el qual se trouara in essa, che sia scomunigado da dio et dala soa gloriosa madre vergene Maria et da San Zuane Baptista et da XII apostoli et da sfette (sic) conson di padri sancti, chiamati Nichei et da tuti altri sancti. Et de plui, che debia pagar pena alla signoria perperi tresento. Et se altra persona vegnisse a far qualche bon al dicto monastero de miser San Nicholo, che sia benedeto de tuti sancti soprannominati. Amen. E questa benedicta scriptura fo facta in Budua, dauanti zorni V de la natiuita del nostro signor Ihesu Xpi. Presenti Zorçi Iuraseuich, vaiuoda del signor Balsa, et el fiuolo de Zorçi Iurasin, et ambasiador del signor vaiuoda Sandali se trouo in quella apresso del signor Balsa, per nome Alexa Pastrouich, et de Cataro Lampro Puçanouich, di Pastrouichi Dabisino Alexich, de Budua prete Bila-

din et prete Medoe et Radaç Crechsich, Maroe Ziucouich, Stoian Radostich et tuti altri Buduani. Et de questo fo executor el gratioso vaiuoda Zorçi Iuraseuich, Canzelier Descho scripse per comandamento del signor Balsa.

Anchora io signor Balsa faço gratia a Daniel monago et caloiero, cheli sia benedeto et fermo in eterno et che sia manifesto a cadauna persona, como compro Daniel monacho cum li altri fradeli caloieri monasi (sic) Radogna Mitrouich peçe do de terra cum la volunta et gratia del signor Balsa pro perperi quarantasie. Et de questo fo presente Vocasin Becich cum suo fiuol Lies, Todoro Iurgieuich et Nicola Radosalich Pastrouich cum suo fiuol Alexa, Iuanis Martinouich cum suo fiuol Raicho et de Budua fo presente Radaç Cherchsich, Jurach Thurich cum suo fiuol Nicola et Stoian Radostich cum suo fiuol Dibisiuo, Nicha Buchumiera cum so fiuol Ion, Stanaç Blelinouich cum suo fiuol Ziucho. Le qual peço do de terra, una sie a Presino, l' altra peza a Spille. Ancora che sia manifesto a cadauna persona, como io calero e monacho Michael laso la mia zelia et la mia vigna ala mia morte ala gliesia de miser San Nicholo et a Daniel monago cum li altri caloieri, doue jaxe el mio corpo. De questo fo presenti: Nicha Buchomiera, Stoian Radostich, Verle (?) Bubbich, Dabisiuo Mastroie-uich, Radinus Michalich, Bogoe Couaç, Vochota maistor. De queste benedete scripture io signor Balsa firmo et confirmo in eterno.

Anchora che sia manifesto a cadauna persona, como vene Ieroslaua cum lo suo fiuole a visitar la gliesia de misser San Nicolo e porto dono ala dicta gliesia de misser San Nicolo vna peza del suo terren proprio del suo patrimonio, ha nome el dicto terren Prossia. Dicto terren che sia a laude de misser San Nicolo et ali suo caloierj in eternum per l'anima nostra. De questo presente Nicolo et ali suo caloierj in eternum per l'anima nostra. De questo presente Nicolao Pastrouich cum suo fiol Alexa, Cheruoc Nouacho-uich cum suo fiuol Vochota, Cagnos cum suo fiuol Radogna, Hostoia Stananouich cum suo ... (свршетка нема, у књизи фале два листа).

Summary

THE FOUNDATION CHARTER OF BALŠA III TO MONASTERY PRASKVICA

Božidar SEKULARAC

The paper treats the Foundation Charter of Balša III of 1413 by which he had St. Nikola's Monastery at Praskvica erected. Though the original charter has not been preserved, but only its copy of 1439 made in the Kotor notarial book, its content reveals a great number of interesting details.

In the introductory part of this paper the author gives a short review of monastery's history and illustrates it with an inscription found under the icon of the Holy Trinity Church.

This is followed by the translation of the Charter into Serbo-Croat and Italian to facilitate the use of the evidence contained in it. The translation in the notarial book is Old Italian and Latin, so the author attempts to transfer some of the essential linguistic characteristics of the Charter.